

Щигло Л. В.

Лісун А. А.

Сумський державний університет

**ЛІНГВОМАНІПУЛЯТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ У СВІТЛІ
ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПАРАДИГМИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ**

*Дослідження виконано в межах грантового проєкту НФДУ
«Інноваційні технології маніпулювання масовою свідомістю:
поліпарадигмальний лінгвістичний вимір» (0124U004832).*

На новітньому етапі розвитку наукового пізнання виникає потреба застосовувати трансдисциплінарний підхід. Принципи трансдисциплінарності успішно інтегруються в наукові дослідження і вказівка на «системність, комплексність» підходу вже є обов'язковою. Саме тому в сучасному мовознавстві сформувався міждисциплінарний (і ширше – трансдисциплінарний) підхід до аналізу такого об'єкта лінгвістичного дослідження, як людська мова – лінгвосинергетика (Shchyhlo, 2018).

Філологічна наука початку 21 століття зміщує фокус своєї уваги на явища і процеси, які раніше залишалися на периферії або виходили за межі її дослідження. Прерогативою наукових лінгвістичних розвідок стають проблеми мовленнєвої взаємодії, мовні засоби аргументації, а також, що особливо важливо, процеси мовленнєвого маніпулювання, які знаходять прояв як в інституційному, так і в міжособистісному контексті. Феномен лінгвістичного маніпулювання сьогодні є об'єктом міждисциплінарного (і ширше – трансдисциплінарного) аналізу, де маніпулятивні стратегії активно вивчаються не лише лінгвістами, але й соціологами, філософами, політологами, культурологами, журналістами, фахівцями з комунікацій, психологами тощо.

Міждисциплінарний (і ширше – трансдисциплінарний) підхід спрямований, першочергово, на генерування моделей ефективної комунікації

без використання маніпулятивних технік. Утім, аналіз наявних досліджень засвідчує, що незважаючи на численні роботи з різних аспектів мовленнєвого впливу, лінгвістичне маніпулювання залишається недостатньо вивченим явищем. Інтенсивна увага до феномену маніпулювання в лінгвістиці упродовж останнього десятиліття ще не призвела до виопрацювання цілісної концепції впливу і на це є багато причин, однією з яких є складність та багатогранність самого об'єкта дослідження, пов'язаного з процесами комунікації, а також труднощі у визначенні справжніх намірів та ефективності комунікативних стратегій у конкретних ситуаціях. Утім, варто зауважити про досягнення загального розуміння того, що маніпулятивний вплив відрізняється від цивілізованої комунікації та є деструктивним. Зрештою, маніпуляція шкодить і самому маніпулятору, приміром, у випадку недобросовісної реклами, через яку втрачається довіра аудиторії.

Як зазначає С. Гаспарян, «лінгвістичне маніпулювання може стимулювати появу неоднозначних виразів та двозначності навіть у юридичних документах, порушуючи основну функцію права – доносити істину та висловлювати чіткі ідеї» (Gasparyan, 2020). Зокрема, лінгвоманіпулятивне моделювання в адвокатському дискурсі у світлі лінгвосинергетичної парадигми ґрунтується на застосуванні різних технік задля підвищення загальної ефективності маніпуляції:

- поєднання неоднозначності з переконанням: адвокат може використовувати розпливчасті терміни, одночасно апелюючи до емоцій присяжних, щоб вплинути на їхнє рішення;
- перехресне посилання на юридичні прецеденти: цитування кількох юридичних прецедентів та їх поєднання сприяє достовірності позиції адвоката з більш переконливою аргументацією;
- мультимодальна комунікація: взаємодія вербальної та невербальної комунікації (тональність голосу, мова тіла, міміка тощо) можуть доповнювати вербальні аргументи адвоката та робити їх більш переконливими.

Отже, лінгвосинергетичний підхід дозволяє більш адекватно моделювати процес маніпулятивної комунікації, враховуючи його динамічну та нелінійну природу (Shchyhlo, Korovai, 2024), оскільки допомагає зрозуміти, як окремі елементи взаємодії (лінгвістичні засоби, контекст, характеристики аудиторії) створюють складний ефект, який може бути непередбачуваним виключно на основі аналізу окремих компонентів. Це відкриває нові можливості для аналізу та протидії маніпулюванню.

Варто також додати, що глибокий професійний аналіз маніпулятивних технік має вирішальне значення для збереження свободи та демократії в Україні та захисту суспільства від недобросовісного маніпулювання масовою свідомістю з боку зацікавлених держав, політичних партій, окремих осіб тощо. До того ж, вагомим є і розуміння маніпулятивних технік пересічним користувачем мови, що сприяє переходу останнього з позиції наївного комунікатора до позиції свідомого.

Список використаних джерел

1. Gasparian S. (2020). Implementing manipulative strategies in legal speech. *Cognition, Communication, Discourse*, (20), 13–26. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2020-20-01>
2. Shchyhlo L.V. (2018). Evolutionary trajectories of word-formation processes in the Old High German language. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics: electronic on-line journal / The Slovak Association for the Study of English*, 15 (3), 98–108. http://www.skase.sk/Volumes/JTL38/pdf_doc/05.pdf
3. Shchyhlo L., Korovai M. (2024). Linguistic means of speech manipulation in modern English-language foreign policy media discourse: synergistic approach. *Philological Treatises*, 16(1), 186–192. <https://tractatus.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/1148>